प्रात्यक्षिक ४. कोहा (Koha) मुक्त प्रणाली आज्ञावली कार्यपुस्तिका

या विभागामध्ये आपण ग्रंथालयांमधून वापरल्या जाणाऱ्या मुक्त प्रणाली सॉफ्टवेअरची माहिती घेणार आहोत. ग्रंथालयांमध्ये संगणकीकरणाचा (Automation) वापर सन १९३० च्या दशकात पंच कार्डच्या वापराने सुरू झाला. १९६० च्या दशकामध्ये ग्रंथालयांमध्ये संगणक आणि ग्रंथालयीन यांचा प्रामुख्याने उपार्जन, तालिकीकरण आणि देव घेव या विभागांमध्ये वापर केला गेला. भारतामध्ये सन १९९५ पासून ग्रंथालयांमध्ये संगणकीकरणाचा वापर वेगाने होऊ लागला. आता जवळपास सर्व विशेष ग्रंथालये (Special Libraries) आणि शैक्षणिक ग्रंथालयांमध्ये ग्रंथालय सॉफ्टवेअरचा वापर (Integrated Library Software System) सुरू आहे.

ग्रंथालय व्यवस्थापन सॉफ्टवेअर (Library Management Software) : ग्रंथालयीन व्यवस्थापन सॉफ्टवेअर साधारणपणे दोन प्रकारांमध्ये विभागली जाते. ती खालीलप्रमाणे आहे.

१. व्यावसायिक ग्रंथालयीन प्रणाली आज्ञावली (Commercial) उदा., SLIM21, LIBSYS etc.

२. मुक्त स्रोत सॉफ्टवेअर e-Granthalaya, Koha, NewGenlib

या अज्ञावलींपैकी आपण Koha या मुक्त स्रोत ग्रंथालय व्यवस्थापन सॉफ्टवेअरचा अभ्यास करणार आहोत. सदर मुक्त स्रोत सॉफ्टवेअर हे demo स्वरूपात इंटरनेटद्वारे उपलब्ध आहे, URL https://koha-community.org/demo/ या लिंकला क्लिक करून Koha demo homepage उपलब्ध होईल.

कोहा (Koha) : ग्रंथालय संगणकीकरण व माहिती संप्रेषण तंत्रज्ञान या पाचव्या घटकामधील तात्त्विक प्रकरणामध्ये आपण ग्रंथालयीन संगणकीकरण तसेच मुक्त स्रोत सॉफ्टवेअर यांचा अभ्यास केला आहे. या कार्यपुस्तिकेमध्ये आपल्याला कोहा (Koha) या मुक्त स्रोत सॉफ्टवेअरच्या आधारे प्रात्यक्षिक करायचे आहे. त्याचा प्रमुख उद्देश विद्यार्थ्यांना प्रात्यक्षिकाद्वारे ग्रंथालयीन संगणकीकरण समजावून घेणे सुलभ होईल हा आहे. संगणकीय प्रात्यक्षिक ह्या विषयाची रूपरेखा समजावी याकरिता उपार्जन (Acquisition) प्रक्रिया आणि त्यातील घटक समजावून घेणे एवढे यामध्ये अंतर्भूत आहे (Acquisition Module).

पूर्वतयारी : कोहा (Koha) ही मुक्त स्रोत सॉफ्टवेअर असल्यामुळे याची प्रात्यक्षिक आवृत्ती (version) इंटरनेटद्वारे कोहा कम्युनिटीच्या संकेतस्थळावर (https://koha-community.org/demo/) उपलब्ध आहे. आपल्याला आपले उपार्जनाचे सर्व प्रात्यक्षिक या प्रात्यक्षिक आवृत्तीद्वारे (Demo version) पूर्ण करायचे आहे.

कोहा (Koha) प्रात्यक्षिक आवृत्ती (version) इंटरनेटद्वारे संकेत स्थळावरून उघडणे.

कोहा कम्युनिटीच्या संकेतस्थळावर जा, संकेतस्थळ पत्ता :

https://koha-community.org/demo/

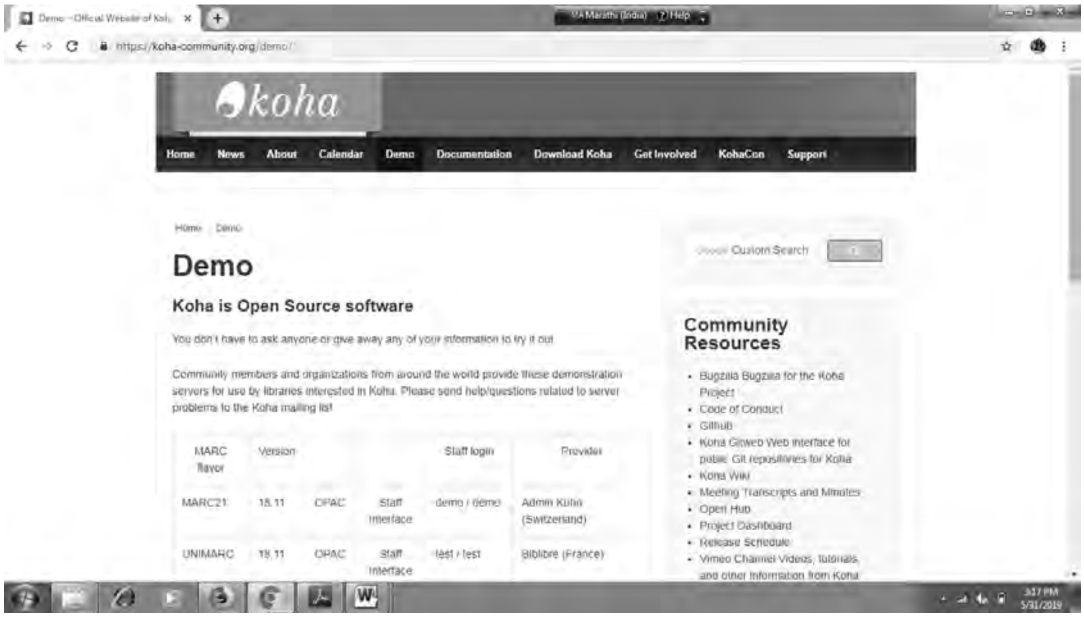

login करणे

संकेतस्थळी गेल्यावर staff interface वापरून log in करायचे आहे , login करताना तेथे दिलेला staff login : demo आणि password : demo वापरा.

कोहा (Koha) प्रणालीचे home page उघडेल.

http://koha.adminkuhn.ch:8080/

येथे असलेल्या विविध modules पैकी Acquisition module वर क्लिक करा, क्लिक केल्यानंतर Koha Acquisition module वर जाल.

Koha-Acquisition Module :

ग्रंथ उपार्जन करण्यापूर्वी आपल्याला ग्रंथ वितरकाची, ग्रंथविक्रेत्याची माहिती Koha-Acquisition Module मध्ये भरवायची आहे. उदा., Diamond Book Agency, Varma Book Agency इत्यादी. अशा प्रकारच्या वितरकांची माहिती add vendor वर क्लिक करून त्या रकान्यांमध्ये भरावी. भरून झाल्यावर save करण्यात यावी.

तुमच्या माहितीसाठी त्याचे स्क्रीन शॉट्स दिलेले आहेत, त्याचा आधार घेऊन योग्य ती माहिती भरून झाल्यानंतर save बटनावर क्लिक करा म्हणजे भरलेली माहिती save होईल.

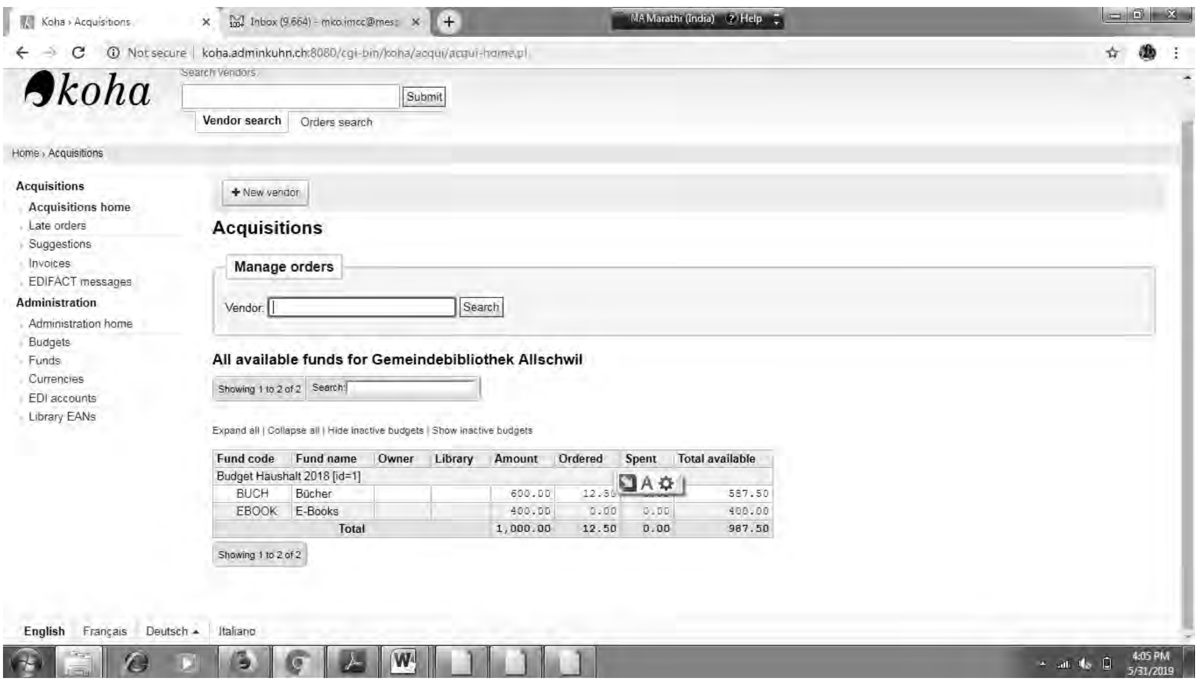

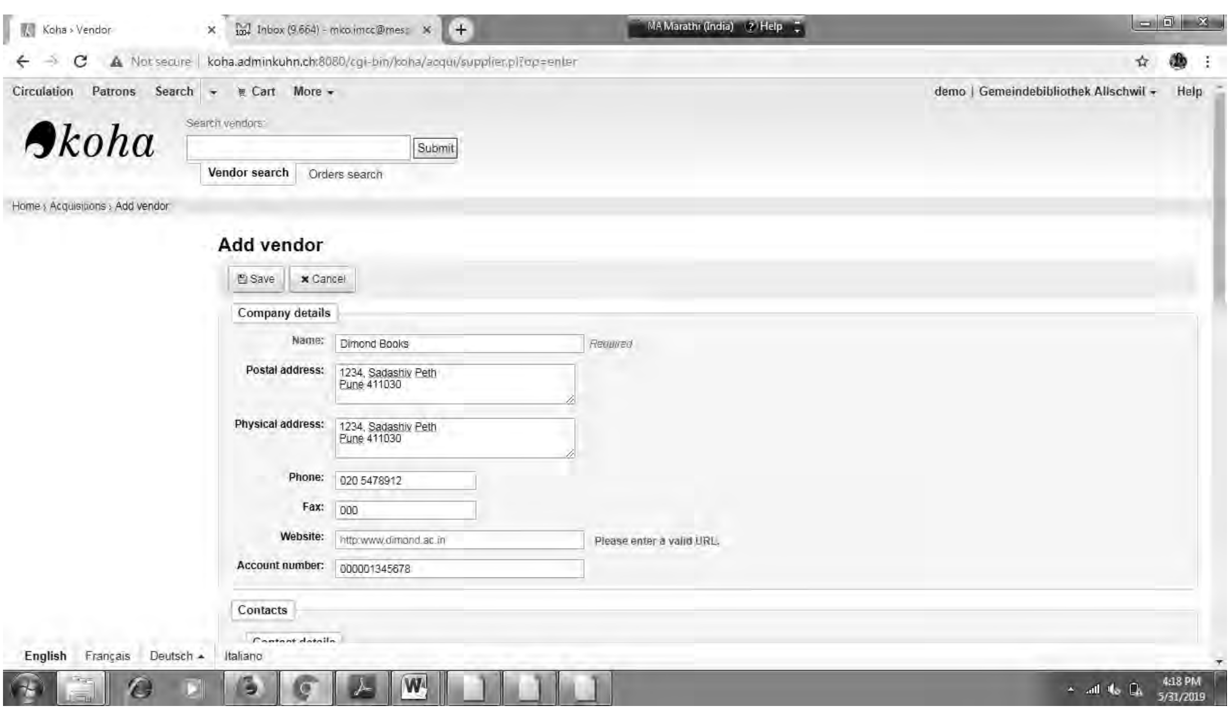

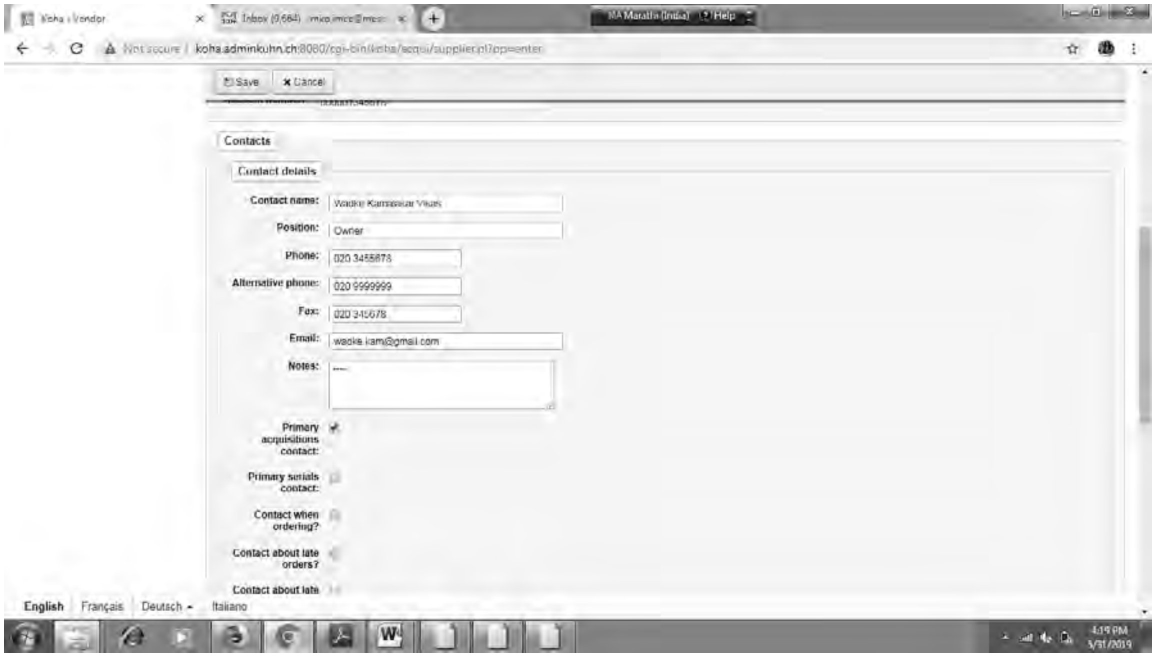
Save
Cancel
Contacts
Contact details
Contact name:
Position:
Owner
Phone:
020 3455678
Alternative phone:
020 9999999
Fax:
020 345678
Email:
wadke.kam@gmail.com
Notes:
Primary acquisitions contact:
Primary serials contact:
Contact when ordering?
Contact about late orders?
Contact about late
English
Français
Deutsch
Italiano

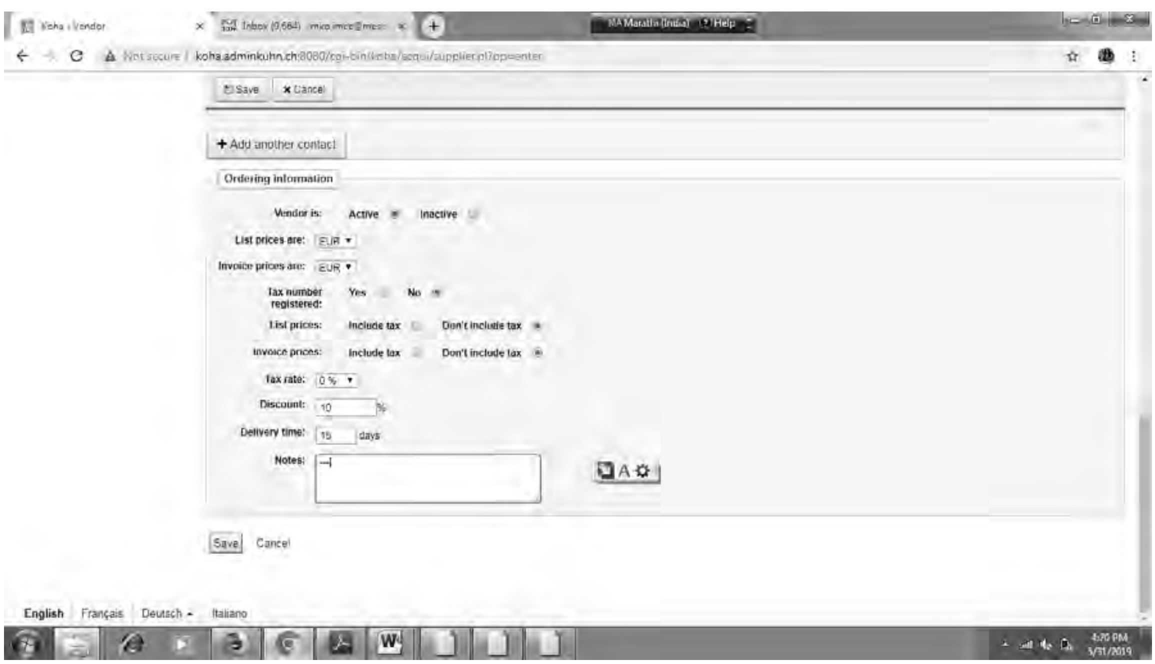
Save
Cancel
+ Add another contact
Ordering information
Vendor is:
Active
Inactive
List prices are:
EUR
Invoice prices are:
EUR
Tax number registered:
Yes
No
List prices:
Include tax
Don't include tax
Invoice prices:
Include tax
Don't include tax
Tax rate:
0 %
Discount:
10
%
Delivery time:
15
days
Notes:
Save
Cancel
English
Français
Deutsch
Italiano

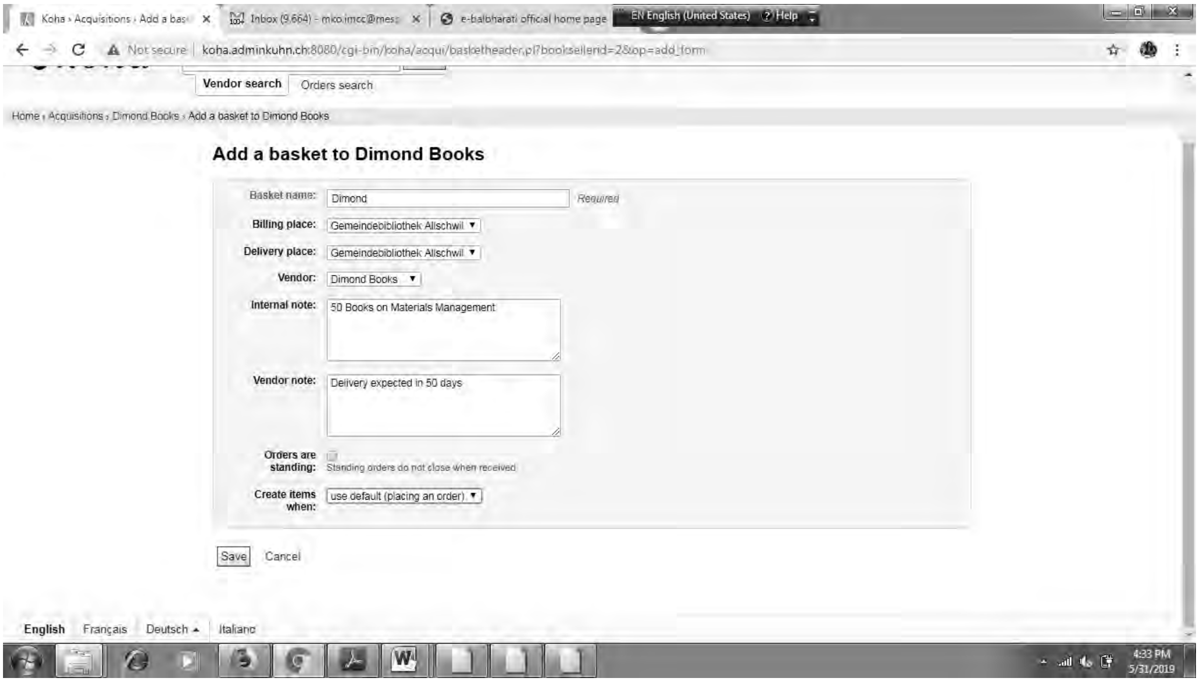

त्यानंतर add केलेल्या वितरकाची/ग्रंथ विक्रेत्याची भरलेली माहिती acquisition home page वरून प्राप्त करावी.

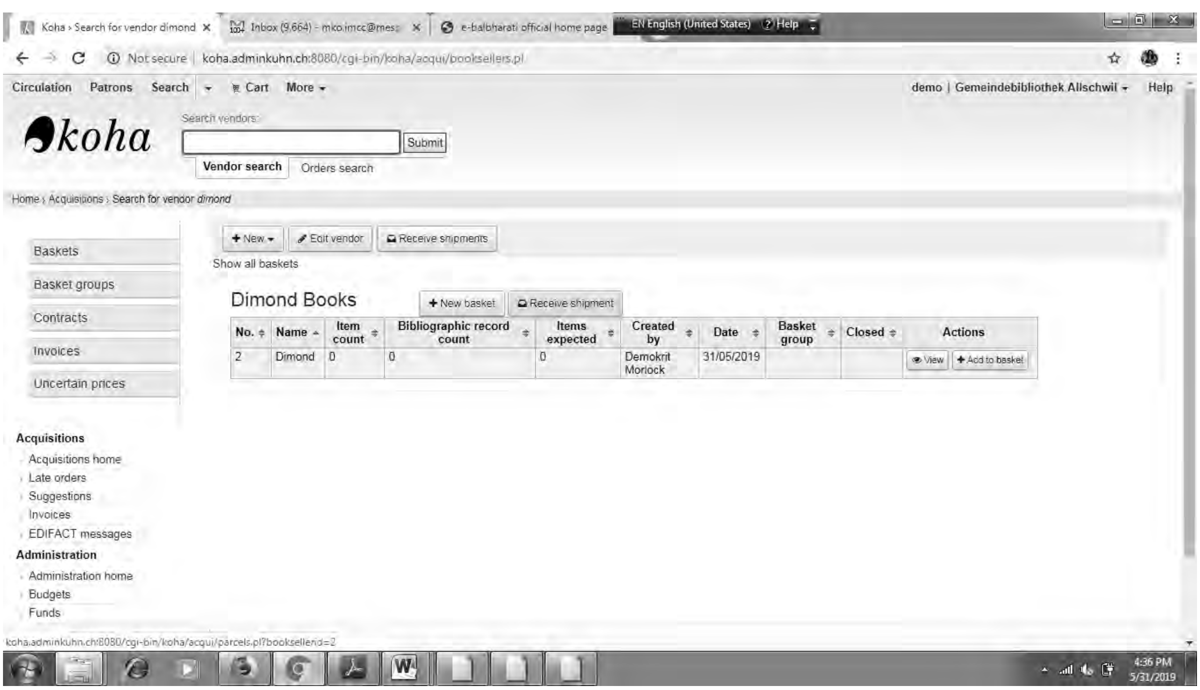

या तीन रकान्यांमध्ये माहिती भरून झाल्यावर save करावी.

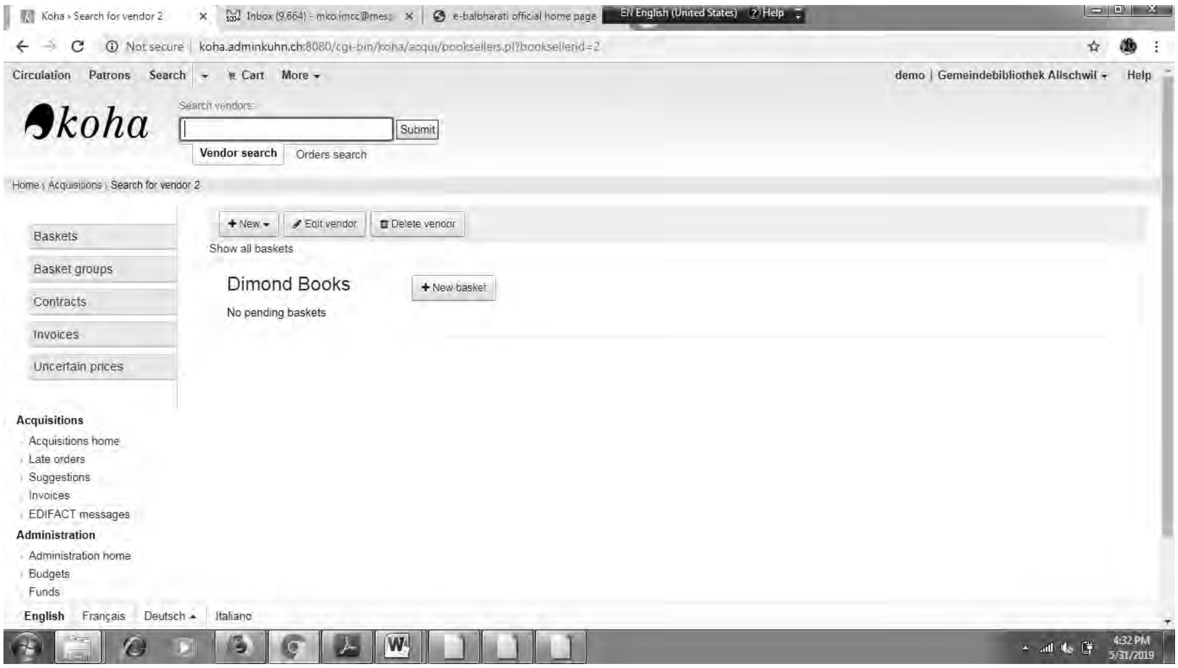

वितरकासाठी बास्केट तयार करणे.

add basket ह्या पर्यायाला क्लिक करून ग्रंथ वितरकासाठी बास्केट तयार करावी.

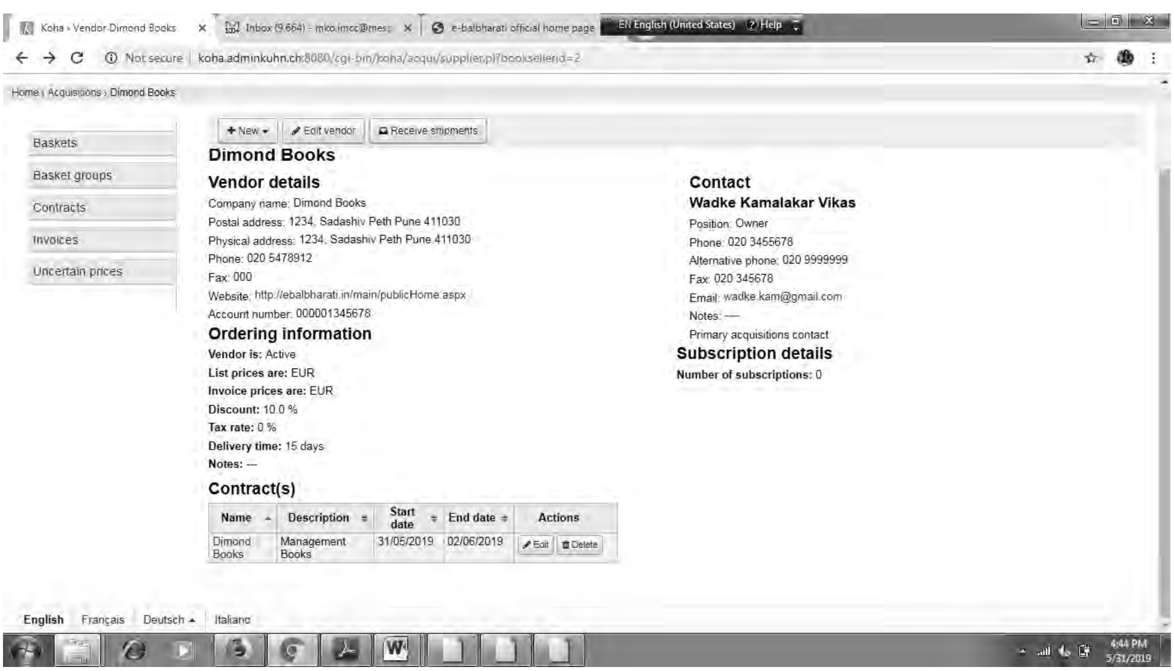

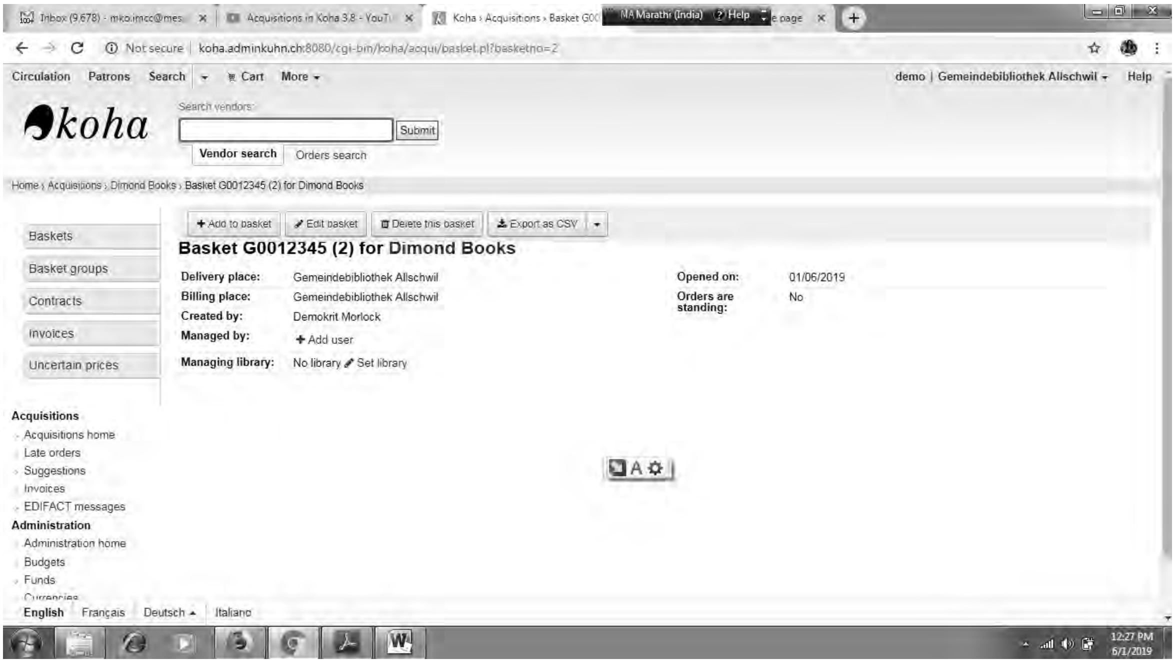

यानंतर add to बास्केट वर क्लिक करा, जेणेकरून उपार्जनाचे विविध पर्याय उपलब्ध होतील. या पर्यायांपैकी आपल्याला From a new (Empty Record) हा पर्याय निवडायचा आहे. यावर क्लिक करा.

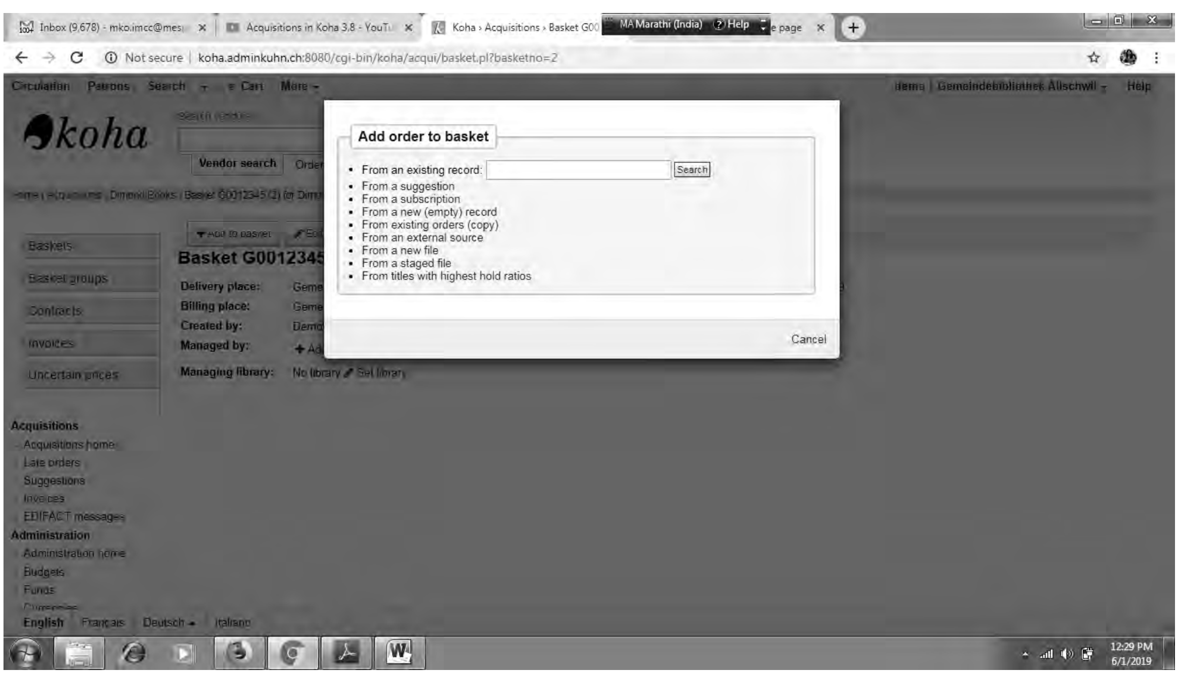

क्लिक केल्यावर आपल्याला ग्रंथ खरेदीसाठी नवीन order तयार करायची आहे.

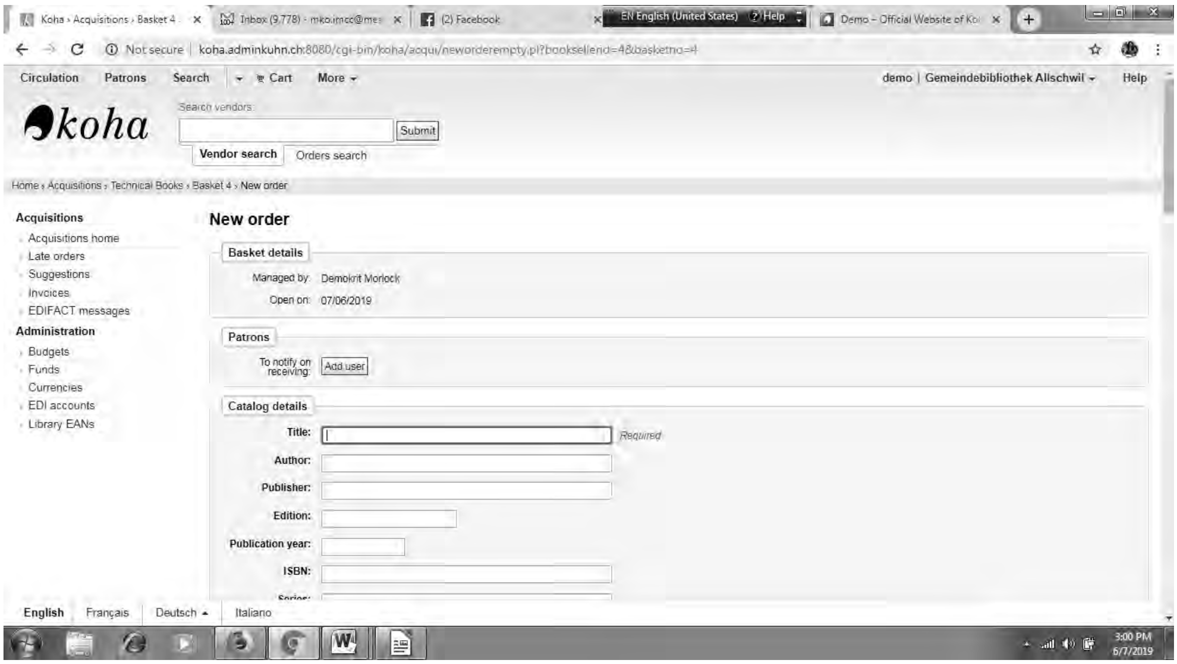

सदर रकान्यांमध्ये खाली दिलेल्या स्क्रीन शॉटचा आधार घेऊन तुम्ही निवडलेल्या ग्रंथांची माहिती भरा.

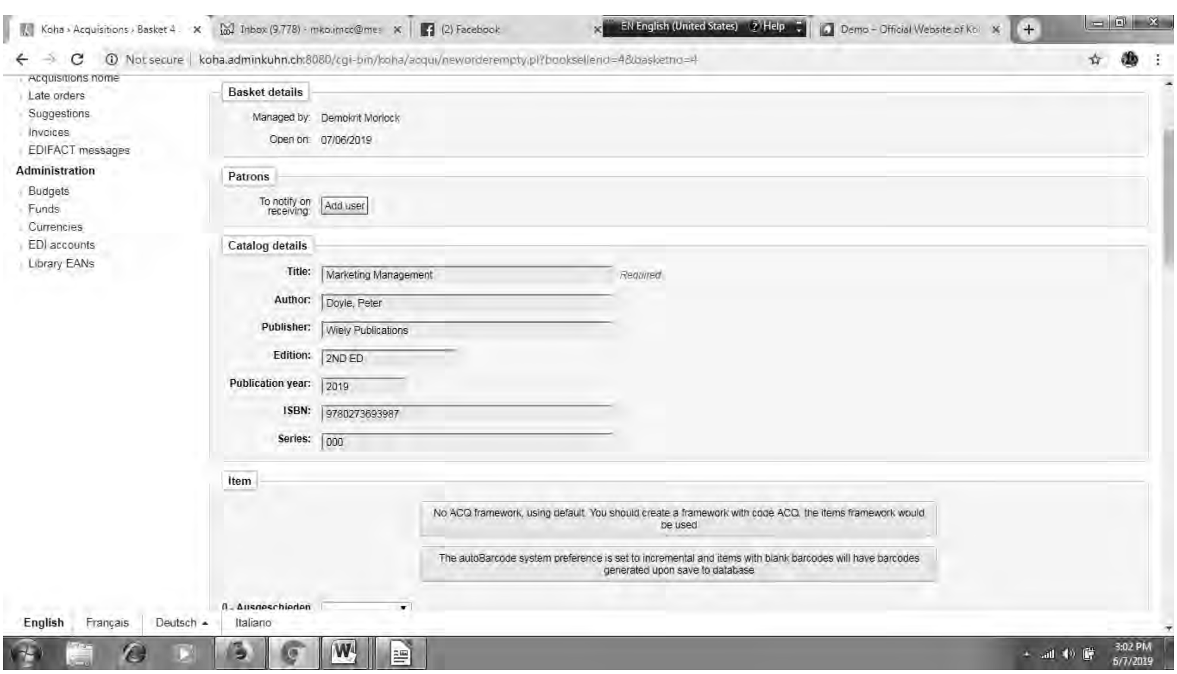

एकाच शीर्षकाच्या जादा प्रती हव्या असल्यास त्या order करणे.

Add multiple items या बटणावर क्लिक करून आपल्याला हव्या असलेल्या प्रतींची संख्या भरून add करावे.

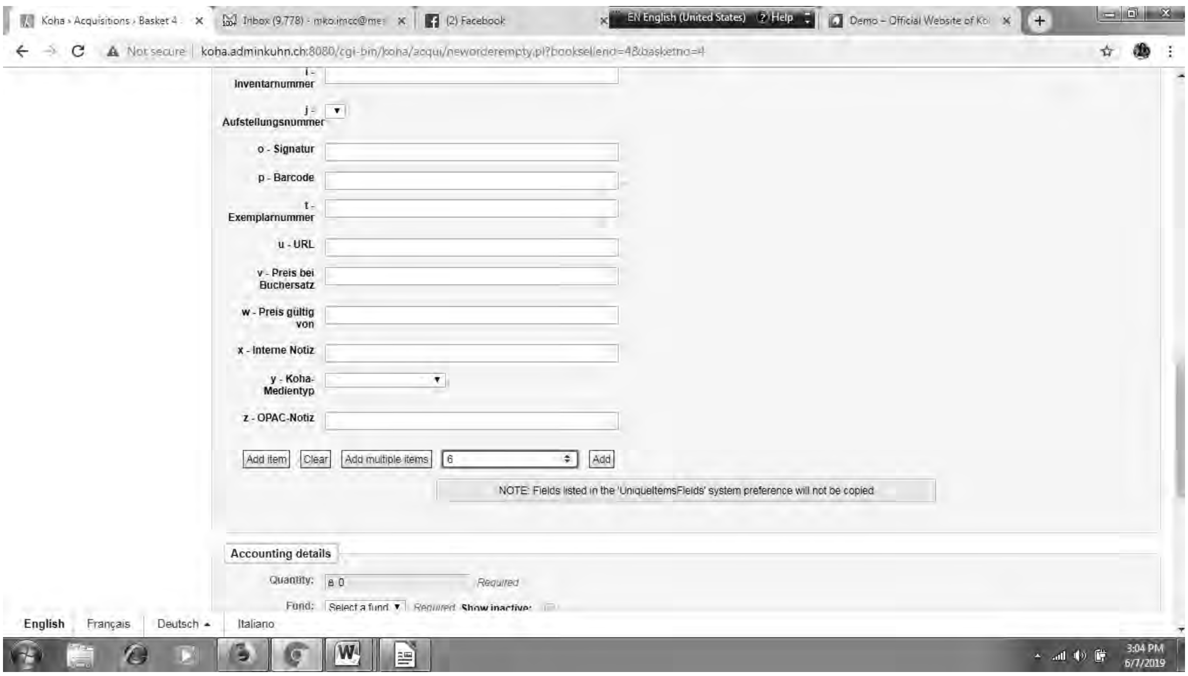

खाली दिल्याप्रमाणे तुम्हाला प्रती add झालेल्या दिसतील.

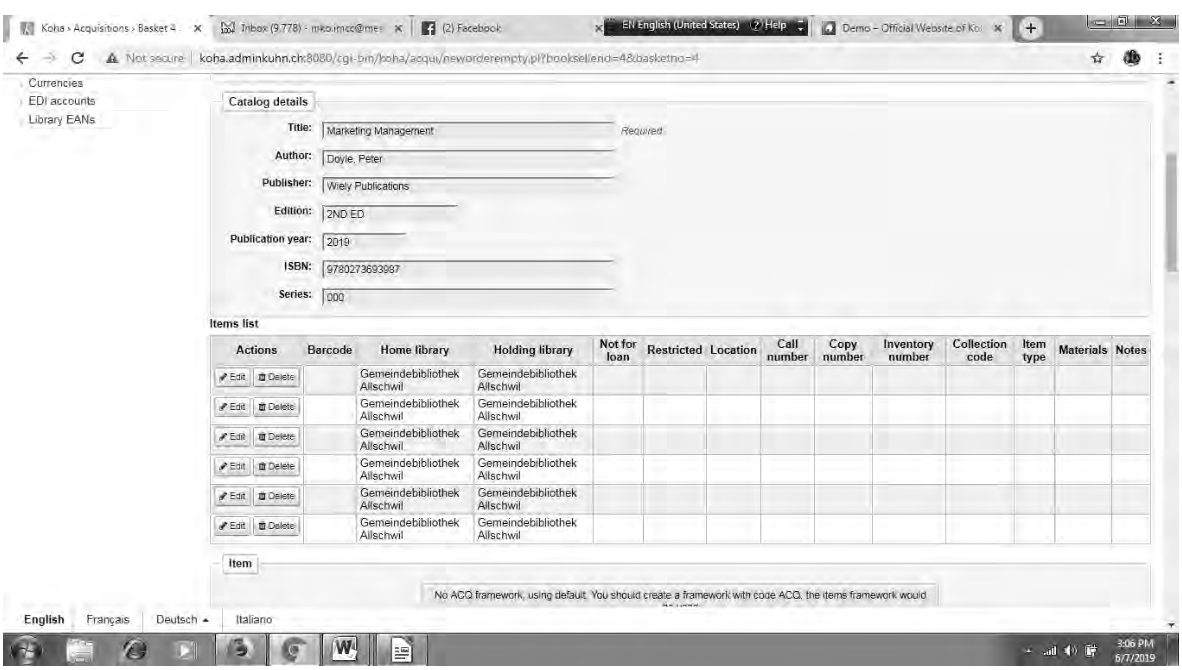

add झालेल्या ग्रंथांच्या अधिक रकान्यांची माहिती ही edit चा पर्याय क्लिक करून अधिकची माहिती भरू शकता. त्यानंतर accounting details भरा.

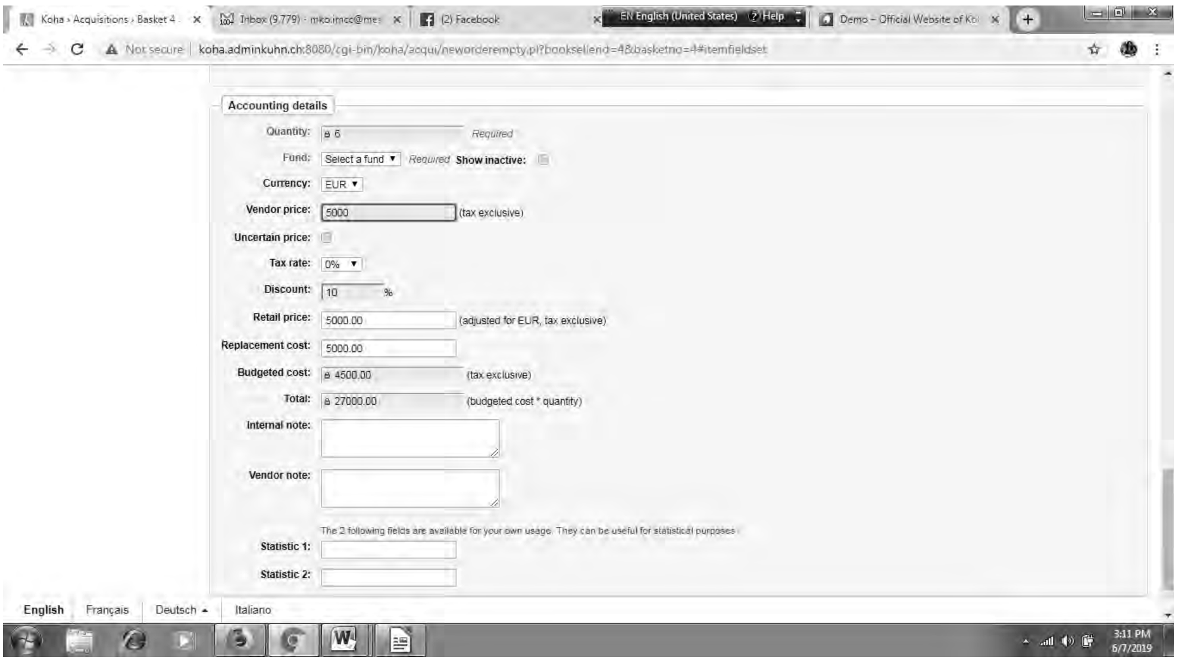

त्यानंतर बास्केट बंद करा.

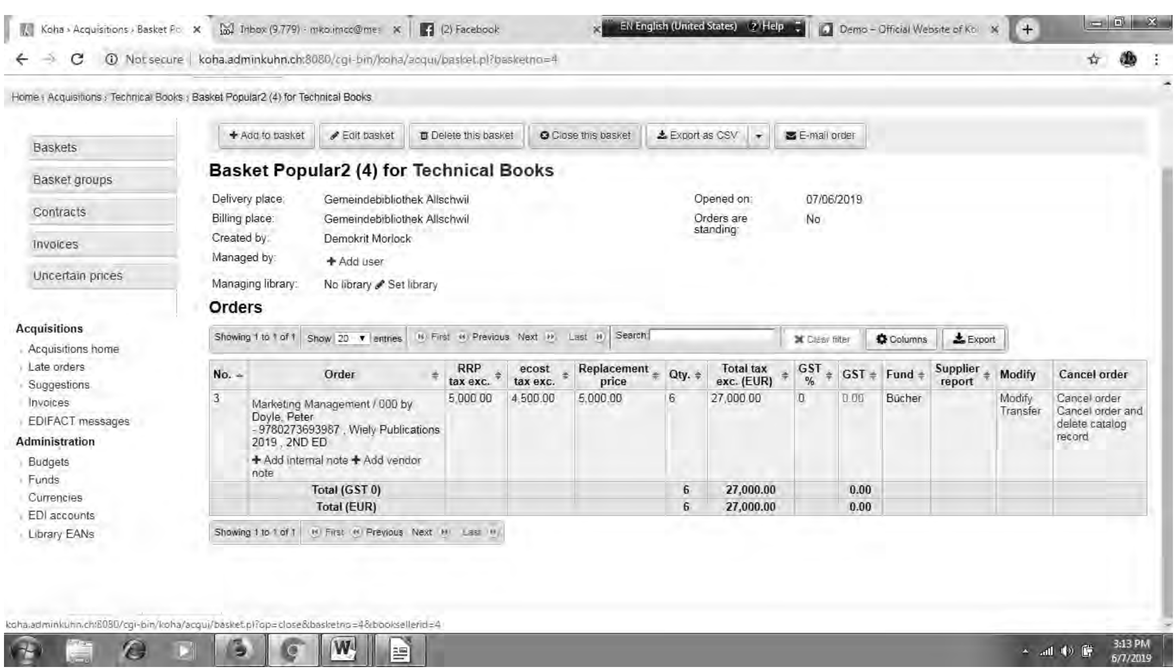

receive shipment वर क्लिक करा.

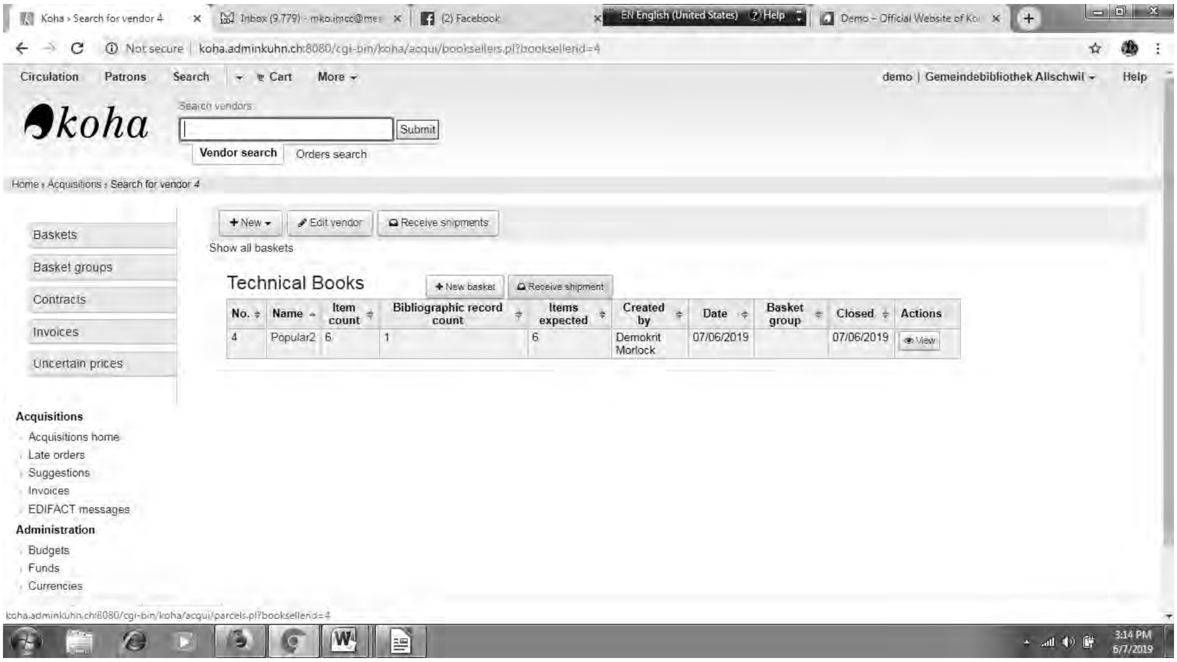

त्यानंतर receive shipment मध्ये आवश्यक ती बिलाची (invoice) माहिती भरा.

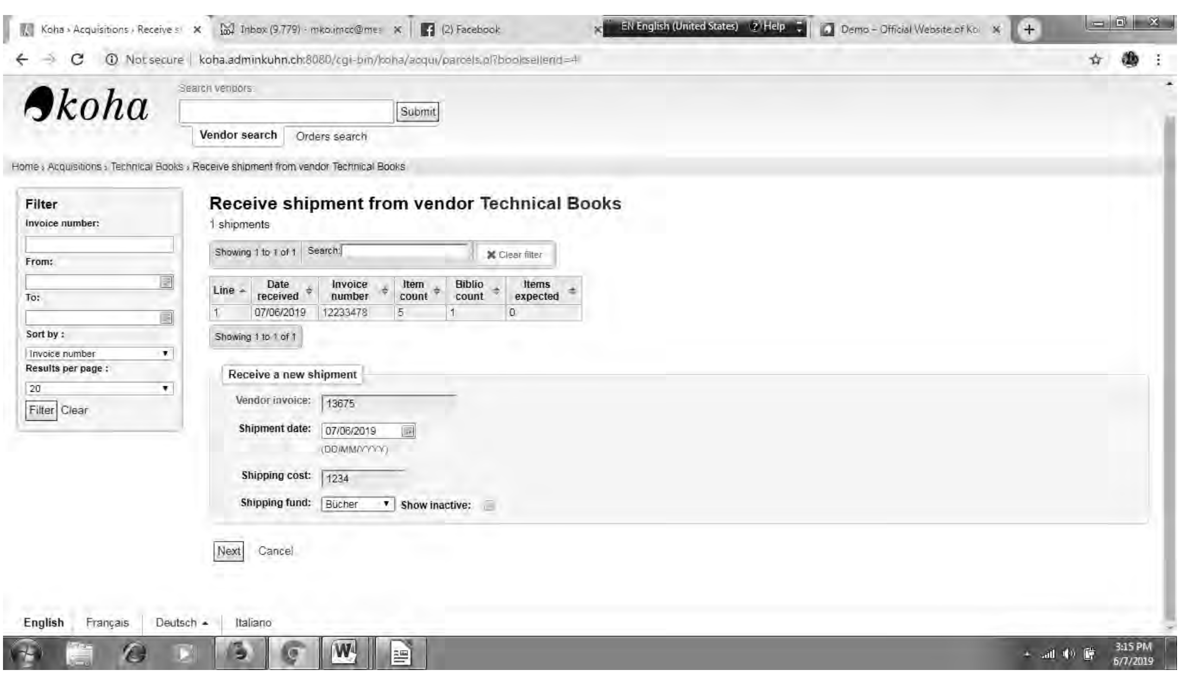

त्यानंतर finish receiving वर क्लिक करा. तुम्हांला Summary report मिळेल.

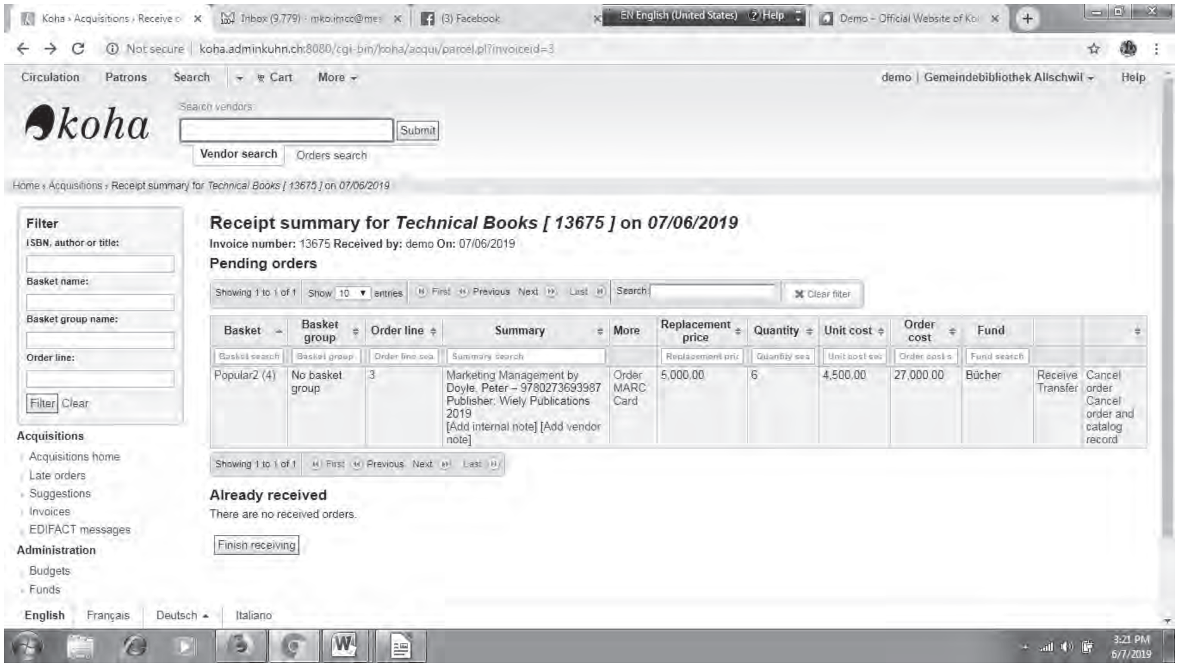

सर्व माहिती भरून झाल्यावर तयार झालेल्या order चे प्रिंट mouse वर right क्लिक करून घ्या.

स्वाध्याय

(१) कोणत्याही दोन ग्रंथ वितरकांची माहिती Koha acquisition demo module मध्ये भरा आणि त्याचा स्क्रीन शॉट घेऊन प्रिंट काढा.

(२) कोणतेही १० ग्रंथ निवडून त्याची आवश्यक ती माहिती भरून ग्रंथ वितराकासाठी बास्केट तयार करून order तयार करा.

संदर्भ सूची (Bibliography)

1. Calhoun, K. (2014). *Exploring Digital Libraries: Foundations, Practice, Prospects*. London: Facet Publishing.
2. Chakraborti, M.L. (1987). Bibliography in Theory and Practice. Calcutta: World Press.
3. Chatterjee, Amitabh (1998). 'Indexing Languages : Features and types' in *Subject Indexing Systems : Concepts, methods and techniques*, Ed. by S.B. Ghosh and J.N. Satpathi. Calcutta : IASLIC.
4. Das, D. and Chatterjee, P. (2015). Library Automation : An Overview, *International Journal of Research in Library Science*. Vol. 1 (I), PP 1-7 OCLC.
5. Dutta, D. (1962). *Library Classification: Theory & Practice*. Nagpur: Western Book Depot.
6. Evans, G. E. (1976). *Management Techniques for Librarians*. New York: Academic Press.
7. Evans, W. & Baker, D. (2011). *Libraries and Society: Role, Responsibility and Future in an Age of Change*. Oxford: Chandos Publishing Ltd.
8. Guha, B. (1983). *Documentation and Information*. Culcatta : The World Press Pvt. Ltd.
9. Feather, J. & Sturges, P. (2003). *International Encyclopedia of Information and Library Science*. London: Routledge.
10. Hunt, R. & Shelley, J. (1983). *Computers and Commonsense*. London: Prentice Hall International.
11. Husain, S. (2004). *Library Classification: Facets and Analyses*. New Delhi: B.R. Publishing Corporation.
12. Hutchins, M. (1982). *Introduction to Reference Work* (4th ed.). New York: McGraw-Hill.
13. Joint Steering Committee for Revision of A.A.C.R. (2002). *Anglo-American Cataloguing Rules* (2nd ed.). Chicago: Chartered Institute of

Library and Information Professionals.

14. Katz, W. A. (2002). *Introduction to Reference Work: Reference Services* (8th ed.). Boston: McGraw-Hill.

15. Kaushik, S. K. (2012). *Dewey Decimal Classification: A Practical Manual of 23rd Edition*. New Delhi: Ess Ess Publications.

16. Kent, Allen (1997). *Encyclopedia of Library and Information Science*. New York: Marcel Dekkar. Vol. 19.

17. Kent, A. & Williams, J. G. (1988). *Encyclopedia of Computer Science and Technology*. Vol. 19. Florida: CRC Press.

18. Kent, A., Lancour, H. & Daily, J. E. (1968). *Encyclopedia of Library and Information Science*. New York: Marcel Dekker.

19. Khan, R. K., Chakrabarti, B. & Banerjee, S. (2004). *Reforming Reference: Guidelines for Librarian*. New Delhi: Mittal Publications.

20. Khanna, J. K. (1987). *Library and Society*. New Delhi: Ess Ess Publications.

21. Kresh, D. (2009). *The Whole Digital Library Handbook*. New Delhi: Indiana Publishing House.

22. Kumar, G. & Kumar, K. (1986). *Theory of Cataloguing*. New Delhi: Vikas Publishing House Private, Limited.

23. Kumar, K. (1987). *Library Administration and Management*. New Delhi: Vikas Publishing House Pvt. Ltd.

24. Kumar, K. (1991). *Theory of Classification*. New Delhi: Vikas Publishing House.

25. Kumar, K. (2009). *Reference Service* (5th ed.). New Delhi: Vikas Publishing House Pvt. Ltd.

26. Kumar, P. S. G. (2011). *Foundations of Library and Information Science* (1st ed.). New Delhi: B.R. Publishing Corporation.

27. Kumar, P. S. G. & Riaz, M. (1999). *Cataloguing: Theory and Practice*. New Delhi: S. Chand & Company Pvt. Ltd.

28. Mittal, R. L. (1973). *Library Administration Theory and Practice*. New Delhi: Metropolitan Book Co. P. Ltd.

29. Mukherjee, A. K. (1975). *Reference Work and its Tools* (3rd rev. ed.). Kolkata: World Press Private Ltd.

30. Narayana, G. J. (1991). *Library and Information Management*. New Delhi: Prentice-Hall of India Pvt. Ltd.

31. OCLC. *DDC 23 Summaries : History and Current use - OCLC*. Accessed at https://www.OCLC.org>dewey

32. Pal, S. K. & Sonker, B. P. (2013). Impact of ICT on Libraries: A Paradigm Change to Librarianship. In *Applications of ICT in Libraries*, Ed. by R.B. Khandare and B.G. Mukhyadal (pp. 67–76). Jalgaon: Atharva Publications.

33. Prytherch, R. (2012). *Harrod's Librarians' Glossary and Reference Book*. London: Ashgate Publishing, Ltd.

34. Rajaraman, V. (2007). *Introduction to Information Technology*. New Delhi: Prentice-Hall of India Pvt. Ltd.

35. Ranganathan, S. R. (1935). *Library Administration*. Madras: Madras Library Association.

36. Ranganathan, S. R. (1961). *Reference Service* (2nd ed.). Mumbai: Asia Publishing House.

37. Ranganathan, S. R. (2006). *The Five Laws of Library Science*. New Delhi: Ess Ess Publications.

38. Riaz, M. (1989). *A Manual of Practical Cataloguing*. New Delhi: Atlantic Publishers.

39. Rouse, Margaret (2005). *What is ICT ?* Accessed at https://searchcio.techtarget.com/definition/ICT

40. Satija, M. P. (2007). *The Theory and Practice of the Dewey Decimal Classification System*. Oxford: Chandos Publishing Ltd.

41. Sharma, C. K. & Singh, K. (2005). *Library Management*. New Delhi: Atlantic Publishers and Distributors.

42. Shera, J. H. (1970). *Sociological Foundations of Librarianship*. Bombay: Asia Publishing House.

43. Shores, Louis (1954). *Basic* Reference Sources. Chicago: American Library Association.

44. Simpson, J. A. (1982). *The Oxford English Dictionary*. Oxford: Clarendon Press.

45. UNESCO. (1978). *Unesco Public Library Manifesto*. Paris: Unesco.

46. UNESCO. *Information and Communication Technology*. Accessed at http://uis.unesco.org/en/glossary-term/

47. Wyer, J. I. (1930). *Reference Work: A Textbook for Students of Library Work and Librarians*. Chicago: American Library Association.

48. कुलकर्णी, व्ही.व्ही. (१९६०). ग्रंथालयीन व्यवस्थेची रूपरेखा. मुंबई: पॉप्युलर प्रकाशन.